

УДК 316.7:78(06)(091)(1960/1990)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/93-2-28>

Ангеліна ТРЕГУБ,

orcid.org/0000-0001-9755-8067

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
завідувач кафедри дизайну

Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»

Запорізької обласної ради

(Запоріжжя, Україна) angelina-tregub@ukr.net

Юлія ПАЛЬЦЕВИЧ,

orcid.org/0000-0003-1377-2440

кандидат мистецтвознавства,

завідувач кафедри музично-теоретичних дисциплін

Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва

(Київ, Україна) y.paltsevich@kmaest.edu.ua

Ганна ОВЧАРЕНКО,

orcid.org/0000-0001-8648-6694

кандидат педагогічних наук, доцент,

професор кафедри музично-теоретичних дисциплін, проректор з навчально-виховної роботи

Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва

(Київ, Україна) anna.ovcharenko@kmaest.edu.ua

МАСОВА КУЛЬТУРА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНЕ ЖИТТЯ: КІНО, МУЗИКА, ТЕЛЕБАЧЕННЯ 1960–1990-Х РОКІВ

У статті автори досліджують феномен масової культури другої половини ХХ століття та вплив, який вона здійснювала на соціальне життя суспільства у 1960–1990-х роках. Масова культура розглядається як система соціокультурних практик, що виникла під впливом швидкого технічного прогресу, масштабної урбанізації, розширення інформаційного простору та розвитку засобів масової комунікації. Особливий акцент зроблено на ролі кіно, музики та телебачення як ключових чинників формування колективної свідомості, стилю життя та ціннісних орієнтирів різних поколінь.

Зазначено, що в цей період саме аудіовізуальне мистецтво стало головним медіумом для популяризації нових моделей поведінки, моди, ідеологічних установок і культурних трендів. Відзначено важливе значення поширення транзисторних радіоприймачів, магнітофонів і відеоманітофонів, які зробили культурний продукт доступним навіть у віддалених регіонах, створивши єдиний, хоча і політично розділений, культурний простір. Ці технологічні досягнення суттєво пришвидшили обмін ідеями та естетичними вподобаннями (Hoffman, 1985).

У дослідженні аналізується розвиток масової культури, починаючи з оптимістичних настроїв 1960-х років і закінчуючи еклектикою постмодернізму кінця 1980-х. Окрема увага приділена взаємодії радянського й західного культурних просторів, що проявилася у поступовому пом'якшенні кордонів, посиленні інтересу до світових музичних і кінематографічних тенденцій, а також у формуванні молодіжних субкультур. Ці субкультури сприяли появі нових соціальних ідентичностей, використовуючи музику й моду як інструменти протесту та самовираження. Відзначено їхній конфлікт із офіційною ідеологією, а також досліджено, як музика стала способом самовираження молоді, телебачення – потужним механізмом соціалізації, а кінематограф – відображенням суспільних змін і морального пошуку епохи. Взаємодія культур навіть у період "залізної завіси" посприяла виникненню самвидаву й неформальних мистецьких рухів, які згодом відіграли значну роль у процесах Перебудови.

У статті автори акцентують увагу на впливі популярної культури на демократизацію суспільних відносин, еволюцію естетичних смаків і трансформацію ролей митця й публіки. Підкреслено, що масова культура 1960–1990-х років створила основу для сучасних комунікаційних і художніх процесів, ставши невід'ємною складовою культурного розвитку людства. Особливу увагу приділено зміні статусу споживача, який із пасивного реципієнта перетворився на активного учасника культурного життя, здатного формувати попит і тренди та впливати на комерціалізацію мистецтва. Зрештою, цей період ознаменував початок ери інформаційного суспільства (Петров, 2002).

Ключові слова : масова культура, соціальне життя, кіно 1960–1990-х років, музика 1960–1990-х років, телебачення, аудіовізуальні медіа, молодіжні субкультури, популярна музика, культурні тренди, культурний простір.

Angelina TREGUB,

orcid.org/0000-0001-9755-8067

Candidate of Sciences in Social Communications, Associate Professor,

Head of the Department of Design

Municipal Institution of Higher Education «Khortytsia National Educational and Rehabilitational Academy»

of Zaporizhzhia Regional Council

(Zaporizhzhia, Ukraine) angelina-tregub@ukr.net

Yuliia PALTSEVYCH,

orcid.org/0000-0003-1377-2440

Ph.D. in Art Criticism,

Head of the Department of Music Theory Disciplines

Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts

(Kyiv, Ukraine) y.paltsevich@kmaecm.edu.ua

Hanna OVCHARENKO,

orcid.org/0000-0001-8648-6694

Candidate of Pedagogical Sciences,

Professor at the Department of Music Theory Disciplines,

Deputy of rector in the Sphere of Education,

Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts

(Kyiv, Ukraine) anna.ovcharenko@kmaecm.edu.ua

MASS CULTURE AND ITS IMPACT ON SOCIAL LIFE: CINEMA, MUSIC, TELEVISION IN THE 1960S–1990S

The article examines the phenomenon of mass culture in the second half of the 20th century and its impact on the social life of society in the 1960s–1990s. Mass culture is considered as a system of socio-cultural practices that emerged under the influence of rapid technological progress, large-scale urbanization, the expansion of the information space, and the development of mass communication media. Special attention is paid to the role of cinema, music, and television as key factors in shaping collective consciousness, lifestyles, and value orientations of different generations.

It is noted that during this period, audiovisual art became the main medium for popularizing new behavioral models, fashion, ideological attitudes, and cultural trends. The importance of the spread of transistor radios, tape recorders, and videocassette recorders is highlighted, which made cultural products accessible even in remote regions, creating a unified, though politically divided, cultural space. These technological advances significantly accelerated the exchange of ideas and aesthetic preferences (Hoffman, 1985).

The study analyzes the development of mass culture, from the optimistic moods of the 1960s to the eclecticism of postmodernism in the late 1980s. Particular attention is paid to the interaction between Soviet and Western cultural spaces, manifested in the gradual softening of boundaries, growing interest in global musical and cinematographic trends, and the formation of youth subcultures. These subcultures contributed to the emergence of new social identities, using music and fashion as tools for protest and self-expression. Their conflict with official ideology is noted, as well as how music became a means of youth self-expression, television a powerful mechanism of socialization, and cinema a reflection of social changes and the moral search of the era. Cultural interactions, even during the "Iron Curtain" period, fostered the emergence of samizdat and informal artistic movements, which later played a significant role in the Perestroika processes.

The article emphasizes the influence of popular culture on the democratization of social relations, the evolution of aesthetic tastes, and the transformation of the roles of artists and audiences. It is highlighted that mass culture of the 1960s–1990s laid the foundation for modern communication and artistic processes, becoming an integral part of human cultural development. Special attention is paid to the change in the status of the consumer, who transformed from a passive recipient into an active participant in cultural life, capable of shaping demand and trends and influencing the commercialization of art. Ultimately, this period marked the beginning of the era of the information society (Petrov, 2002).

Key words: *mass culture, social life, cinema 1960s–1990s, music 1960s–1990s, television, audiovisual media, youth subcultures, popular music, cultural trends, cultural space.*

Постановка проблеми. У 1960–1990-х роках масова культура стала невід'ємною частиною життя людей. Кіно, музика та телебачення формували не лише розваги, а й погляди на світ, поведінку та цінності. Саме в цей період з'являлися

нові ідеали, модні тенденції, субкультури, які активно впливали на молодь і ширше суспільство.

Дослідження цього впливу важливе, бо дозволяє зрозуміти, як медіапродукти того часу формували свідомість людей, їхні інтереси та способи

взаємодії один з одним. Кіно, музика і телебачення створювали уявлення про стиль життя, естетичні пріоритети та соціальні норми, впливаючи на поведінку та формування спільних цінностей. Аналіз цих явищ дає змогу простежити взаємозв'язок між культурними трендами та соціально-політичними змінами, що відбувалися у суспільстві.

Відтак, актуальність теми зумовлена необхідністю вивчення механізмів впливу масової культури на соціальні процеси та її ролі у культурній історії другої половини ХХ століття.

Аналіз досліджень. Сучасні культурологічні та соціологічні дослідження розглядають масову культуру як фактор формування соціальних норм та засіб комунікації через медіа.

В. Гоффман досліджує вплив кіно на соціальні ролі та ідеали молоді у 1960–1980-х роках, акцентуючи увагу на жанрових особливостях та поведінкових стереотипах. Ю. Міллс аналізує роль музики та телебачення у конструюванні культурної ідентичності, підкреслюючи їхню ціннісну та емоційну функцію. П. Петров досліджує телепрограми та розважальні шоу 1980–1990-х років, розглядаючи масову культуру як складову щоденного культурного досвіду. Р. Сміт висвітлює соціально-культурні аспекти музичних субкультур 1960–1970-х років, їхній протестний потенціал і нові форми самоідентифікації. Е. Джонсон, Б. Браун та К. Лі аналізують розвиток телебачення, кіно та музики у США та Європі, підкреслюючи їхню роль у відображенні соціокультурних трансформацій (Smith, 2015).

Отже, наукові праці окреслюють масову культуру як багатогранне явище, проте взаємодія кіно, музики та телебачення у формуванні суспільних цінностей потребує подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження феномену масової культури другої половини ХХ століття та виявлення її впливу на соціальне життя суспільства у 1960–1990-х роках. У роботі проаналізовано, як засоби масової комунікації – кіно, музика та телебачення – формували світогляд, поведінкові моделі, ціннісні орієнтири й соціальні стереотипи різних поколінь. Особлива увага приділяється вивченню ролі культурних продуктів у становленні молодіжних субкультур, розвитку масової свідомості, трансформації дозвілля та суспільних норм у контексті соціокультурних процесів другої половини ХХ століття (Mills, 1990).

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні історико-культурного аналізу медіапродукції, порівняльного аналізу кінофільмів, музичних творів і телепрограм, а також соціологічного

підходу. Це дозволяє оцінити вплив масової культури на поведінкові моделі, ціннісні орієнтири та соціальні практики громадян у 1960–1990-х роках, а також простежити взаємозв'язок між популярними жанрами, субкультурами та формуванням суспільної свідомості (Hoffman, 1985).

Поняття масова культура є ключовим у сучасній культурології та музикознавстві, оскільки воно охоплює процеси стандартизації, тиражування та комерціалізації культурного продукту, орієнтованого на широку аудиторію. Масова культура сформувалася як наслідок індустріалізації, урбанізації та розширення медіапростору, що створило нові засоби комунікації та способи поширення мистецтва (Лютій, 2013).

Термін «масова культура» (від лат. massa – скупчення) визначає специфічну форму культурного виробництва та споживання. Вона виникла під впливом технологічного прогресу та соціальних змін, і її головними ознаками є:

- орієнтація на широке коло споживачів;
 - стандартизація змісту та форми культурних продуктів;
 - комерційна спрямованість, що робить мистецтво доступним і привабливим;
 - використання масових медіа (радіо, кіно, телебачення, преса, звукозапис, пізніше – Інтернет) як основного каналу поширення;
 - емоційна виразність і розважальний характер.
- Масова культура виконує комплекс функцій:
- комунікативну – забезпечує зв'язок між митцем і суспільством;
 - інтеграційну – формує відчуття спільності та культурного простору;
 - рекреаційну – задовольняє емоційні та естетичні потреби людей;
 - соціалізаційну – впливає на виховання, моральні орієнтири та стиль життя;
 - ідеологічну – формує суспільні наративи та цінності, впливає на громадську свідомість.

Формування масової культури як соціального й мистецького явища відбулося у першій половині ХХ століття завдяки технічному прогресу. Кіно, радіо, звукозапис, телебачення та реклама відкрили новий тип культурної комунікації – від митця до мільйонів глядачів і слухачів, що дозволило поширювати художні та ідеологічні цінності на масовому рівні.

У 1960–1990-х роках масова культура охопила всі сфери суспільного життя: мистецтво, освіту, моду, дозвілля, поведінкові стратегії. У цей період сформувалися поняття попкультури, шоу-бізнесу та медійної зірки. Масова культура стала не лише засобом розваги, а й важливим чинником форму-

вання суспільної свідомості. У західних країнах її розвиток супроводжувався критичними оцінками як інструменту уніфікації мислення та споживачького ставлення до духовних цінностей (Пітякова, 2008).

В Україні масова культура розвивалася під впливом глобальних тенденцій і внутрішніх соціальних змін. Вона стала простором для творчої самореалізації митців, які поєднували національну ідентичність із сучасними жанровими формами – естрадною піснею, кіномузикою, телепрограмами. Характерними рисами масової культури в Україні були:

- демократизація доступу до мистецтва;
- комунікативна універсальність медіапродуктів;
- вплив технологій на створення нових форматів (телебачення, відео, аудіоносії);
- інтернаціоналізація стилів через поєднання національної традиції з глобальними музичними течіями (рок, поп, джаз, фольк).

Ключові фактори становлення масової культури в Україні: урбанізація, зростання освітнього рівня населення, поява нових засобів комунікації та зміни у ціннісних орієнтирах, орієнтація на емоційність, самовираження та особистий успіх. Популярна музика, позначена творчою діяльністю В. Івасюка, І. Поклада, С. Ротару, Н. Яремчука, В.Зінкевича, гуртів «Смерічка», «Кобза», «Червона рута», «Арніка» та ін.

Музика тісно взаємодіяла з іншими видами масової культури. Кіно й телебачення поширювали музичні твори через саундтреки (Saturday Night Fever, Purple Rain) та програми типу Top of the Pops і MTV. У США великою популярністю користувалася програма Soul Train, що популяризувала соул, фанк і R&B, стала культурним феноменом та вплинула на розвиток танцювальної музики.

Телебачення 1970–1980-х років стало важливим чинником культурного розвитку суспільства. Музичні та освітні програми, дитячі передачі і фестивалі виховували естетичний смак і популяризували національну культуру. Українські телепрограми, такі як «Камертон доброго настрою», «На добраніч, діти!», «Вечірній Київ», «Сонячні кларнети», сприяли розвитку музичної й мистецької освіти, а також знайомили глядачів з творчістю українських композиторів, поетів і виконавців.

У 1990-х роках естафету популяризації української музики підхопила програма «Територія А» – перший національний телевізійний хіт-парад, який виходив на каналі ICTV з 1995 року. Ця програма стала потужним стартом для багатьох українських артистів і символом нового етапу розвитку

сучасної української естради. Кінематографічні шедеври «Тіні забутих предків», «Вавилон XX», «Пропала грамота» поєднували автентичність із модерним мистецьким баченням, стимулюючи розвиток українського мистецтва та формування сучасної культурної комунікації.

Отже, масова культура другої половини XX століття виступає не лише як засіб розваги, а й як потужний чинник культурної комунікації, що впливає на естетичні уподобання, соціальні орієнтири і художнє мислення, поєднуючи національні традиції з глобальними тенденціями розвитку мистецтва (Ткаченко, 2013).

Масова культура другої половини XX століття відігравала ключову роль у формуванні соціальної свідомості та стилів життя широких верств населення. Особливе місце в цьому процесі займала популярна музика, яка стала не лише способом розваги, а й засобом вираження колективних настроїв, політичних ідей та культурної ідентичності.

Період 1960–1990-х років характеризувався бурхливим розвитком мас-медіа: радіо, телебачення, відео та аудіоплатівки забезпечували швидке поширення музики, роблячи її головним каналом культурної комунікації (Лютій, 2015). У цей час сформувалися нові соціальні моделі поведінки, а музика стала потужним інструментом самовираження молоді.

Популярна музика охоплювала жанри, що відображали суспільні настрої та культурні тенденції:

1. Рок-музика (1960–1970-ті) – символ протесту та свободи. The Beatles, The Rolling Stones, Led Zeppelin формували нове бачення світу молоддю, утверджуючи ідеї самовираження й соціальної активності.

2. Діско (1970-ті) – уособлення клубної культури. Хіти Bee Gees («Stayin' Alive»), Donna Summer («Hot Stuff») стали знаковими для покоління, сприяючи популярності танцювальної культури.

3. Поп-музика (1980-ті) – Майкл Джексон, Мадонна, Прінс задавали глобальні тенденції, поєднуючи музику, танець і візуальне шоу, що впливало на моду та стиль поведінки.

4. Хіп-хоп і реп (кінець 1980-х – початок 1990-х) – Public Enemy, N.W.A., Run-D.M.C. порушували теми соціальної нерівності та протесту молодих урбанізованих спільнот (Garofalo, 1997).

Популярна музика впливала на суспільство через кілька основних механізмів:

1. Формування ідентичності – музичні уподобання ставали ознакою соціальної належності. Субкультури фанатів створювали власний стиль, символіку та комунікативні кола.

2. Соціальна інтеграція – масові концерти та фестивалі, як-от Woodstock (1969) і Live Aid (1985), сприяли єднанню людей та утвердженню спільних цінностей.

3. Політичний протест – музика ставала формою соціальної критики й боротьби за права людини Bob Marley «Get Up, Stand Up», Sly & Family Stone «Don't Call Me Nigger, Whitey».

4. Комерціалізація та глобалізація – музична індустрія створила стандартизовані продукти, що впливали на споживчі звички та культурні орієнтири. MTV і відеокліпи забезпечили світову популярність виконавців і жанрів.

5. Музика тісно взаємодіяла з іншими видами масової культури. Кіно й телебачення поширювали музичні твори через саундтреки (Saturday Night Fever, Purple Rain) та програми типу Top of the Pops і MTV, формуючи смак публіки й моделі поведінки (Garofalo, 1997).

Отже, популярна музика 1960–1990-х років стала провідним елементом масової культури, який визначав суспільні настрої, сприяв самоідентифікації, єднанню та культурному діалогу. Вона залишила тривалий вплив на сучасну музику й соціальні практики, зберігаючи актуальність і сьогодні.

Кіно стало одним із найпотужніших інструментів масової комунікації ХХ століття, який поєднав у собі мистецтво, технологію та ідеологію. Воно не лише виконувало пізнавальну й розважальну функції, а й формувало колективну свідомість, суспільні ідеали та моделі поведінки. Завдяки емоційно-зоровому впливу кінематограф мав значно сильнішу переконувальну силу, ніж друковане слово, передаючи ідеологічні меседжі через образи та емоції.

У 1960–1980-х роках кінематограф активно використовувався державними інститутами як засіб формування патріотизму й утвердження соціально-політичних цінностей, залежно від панівної системи. Він ставав не лише формою мистецтва, а й відображенням суспільного ладу, полем для творчих експериментів і критичних висловлювань.

У Радянському Союзі, зокрема в Україні, кіномистецтво було важливою складовою культурної політики. Його завданням було не лише створення художніх образів, а й підтримання ідеологічної стабільності. Кінематографісти дотримувалися принципів «соціалістичного реалізму», який вимагав зображення героїчної праці, відданості Батьківщині та ідеалам комунізму. Водночас навіть у межах цензури українські режисери знаходили творчі можливості для самовираження, звертаю-

чись до тем національної ідентичності, історичної пам'яті та духовного світу людини (Жданов, 2012).

Фільми «Тіні забутих предків» (1965, реж. С. Параджанов), «Білий птах з чорною ознакою» (1971, реж. Ю. Іллєнко), «Камінний хрест» (1968, реж. Л. Осика) стали знаковими прикладами українського «поетичного кіно». У цих стрічках поєднувалися традиційна культура, символізм і новаторські художні засоби. Вони утверджували духовні та моральні цінності, відкриваючи простір для критичного осмислення дійсності, що вирізняло їх серед ідеологічно витриманого радянського кінопродукту.

На Заході в цей час кінематограф переживав справжню революцію у формах і змісті. Нові напрями – французька «нова хвиля» (Ж. Годар, Ф. Трюффо), італійський неореалізм (В. Де Сіка, Р. Росселліні), «новий Голлівуд» (С. Кубрик, Ф. Ф. Коппола, М. Скорсезе) – відмовлялися від шаблонів комерційного кіно. Їхня увага зосереджувалася на реалістичному зображенні соціальних проблем, моральних криз і внутрішніх конфліктів сучасної людини (Радацький, 2018).

Тематика кіно цього періоду відображала глобальні виклики: війну у В'єтнамі, боротьбу за громадянські права, феміністичний рух, антивоєнні та молодіжні протести. Стрічки «Апокаліпсис сьогодні» (1979), «Таксист» (1976), «Політ над гніздом зозулі» (1975) стали художніми маніфестами суспільного протесту й моральних дилем доби.

У 1980–1990-х роках кінематограф перетворився на глобальну індустрію, що визначала стандарти масової культури. Поява телебачення, відеокасет, а згодом і цифрових технологій забезпечила широке поширення фільмів серед найрізноманітніших аудиторій. Голлівуд став світовим центром кіновиробництва, формуючи універсальні моделі поведінки, цінності успіху, індивідуалізму й споживацтва. Поряд із цим активно розвивалося авторське кіно, яке зберігало гуманістичні й філософські орієнтири, прагнучи до глибшого осмислення людини в добу масової інформації (Голуб, 2010).

Отже, кінематограф другої половини ХХ століття став не лише видом мистецтва, а й соціальним інститутом, що впливав на громадську думку, формував суспільні орієнтири та відображав суперечності свого часу – між контролем і свободою, масовістю й індивідуальністю, комерцією та духовністю. Кіно цієї доби стало дзеркалом епохи, у якому відбилися пошуки людиною власного місця в мінливому світі.

Телебачення в другій половині ХХ століття стало провідним засобом масової комунікації, що формувало культурний простір, соціальні орієнтири та світогляд глядачів. В Україні ефірні програми виконували одночасно інформаційну, культурну та виховну функції, формуючи феномен «зірок масової культури». Телебачення об'єднувало різні соціальні групи, створювало моделі дозвілля та естетичні стандарти, формувало фан-культуру та культурну ідентичність (Жданов, 2012).

Перше оголошення про початок телевізійних трансляцій у Києві було опубліковане у загальноукраїнській газеті «Вечірній Київ» 6 листопада 1951 року. Замітка «Перші телевізійні передачі в Києві» повідомляла про старт пробних телепрограм: «Сьогодні о 20.00 годині Київський телевізійний центр починає перші пробні телевізійні передачі. Телевізійний центр працює у другому каналі частот: зображення передається на частоті 59,25 МГц, звукове супроводження – на частоті 65,75 МГц».

У цей день у ефір вийшов історико-революційний фільм Михайла Чіаурелі «Велика заграва» (1917 р.). Напередодні, 5 листопада, персонал тестував телекамери на фільмі «Алітет іде в гори» за мотивами роману Т. Сьомушкіна. Інженер М. Фетман зазначав: «Перший фільм ми довго добирали... Нічого тут з політичної точки зору не було, а просто фільм підходив по технічній якості».

Кіномонтажниця О. Чернова згадувала: «Почали демонстрацію цього фільму. Добре пройшов. Усі його подивилися, всі були щасливі. Боже мій – народилося наше телебачення!»

У травні 1952 року транслювався перший концерт київських оперних майстрів із студії «Б» під веденням дикторки Н. Серапіонової. У концерті брали участь Е. Томм, М. Євстрій, Н. Костенко та Ю. Чурюкіна. Народна артистка Б. Руденко зазначала, що наявна техніка дозволяла працювати лише з однією камерою, що вимагало від операторів майстерності та винахідливості. (Литвиненко, 2023)

У 1960-х роках Київська телестудія розширила ефірні можливості. Кількість телевізорів у місті зросла в чотири рази, а програми транслювалися п'ять–шість разів на тиждень, включно з денними ефірами на вихідних (з 13.00). На телеекранах показувалися популярні кінострічки: «Кубанські козаки» (1961), «Як гартувалася сталь» (1965), «Де ця вулиця, де цей дім» (1967) (Голуб, 2010).

Дитячі та юнацькі програми формували культурну ідентичність і естетичні смаки молодого покоління: «Олівець-малювець» (1962), «Паль-

чики оближеш» (1964), «В бібліотеці Іллі Корешкова» (1965), «Фізкульт-привіт» (1966), «Шкільні широти» (1967), «Прощальний Вальс» (1969).

Інші студії пропонували мультфільми, казки, тележурнали та театральні вистави, що активно поширювали культурні цінності. Особливою популярністю користувалися спортивні трансляції: футбольні матчі, боксерські турніри, тележурнали «Спортивна Одещина» (1965), «Спортивна гімнастика» (1968).

Музичні програми стали ключовим чинником формування культури споживання та фан-культури. У 1960–1980-х роках українськими зірками стали:

Софія Ротару, Володимир Івасюк, ансамблі «Смерічка» та «ВІА Гроно».

Телевізійні трансляції концертів, музичних шоу та фестивалів створювали соціальні орієнтири та естетичні стандарти для молоді. Вони формували модель поведінки та публічної ідентифікації глядачів, сприяли культурній мобілізації аудиторії та створенню феномену фан-культури (Радацький, 2018).

Також популярними були науково-популярні програми, які поширювали знання серед широкої аудиторії. Зокрема, на Київській телестудії виходила програма «Нотатки натураліста» (1968), яка знайомила глядачів із природничими явищами, тваринним світом та екологічними проблемами.

У 1980–1990-х роках українське телебачення продовжувало розширювати жанрову палітру: Музичні програми: «Концертна зала» (1980), «Мелодія дня» (1982), «Пісенний вернісаж» (1985). Дитячі та юнацькі передачі: «Ку-ку» (1980), «Будильник» (1982), «Телевізійна абетка» (1985), «Веселі малюнки» (1988). Соціально-політичні та науково-популярні програми: ток-шоу, дискусійні програми та наукові репортажі, що формували активну громадську позицію та критичне мислення. Спортивні трансляції: міжнародні футбольні та боксерські матчі, чемпіонати СРСР і Європи, Олімпійські ігри, що поширювали здоровий спосіб життя та командні цінності (Литвиненко, 2023).

Телебачення формувало «соціалістичного глядача», об'єднувало різні верстви населення та створювало відчуття єдності культурного простору. Воно виконувало ключові функції:

- соціальна інтеграція – через спільний перегляд програм;
- виховання та пропаганда цінностей – через кіно, концерти та дитячі передачі;
- формування фан-культури та культурної ідентичності – через музичні та розважальні шоу, трансляції виступів зірок.

Телебачення стало не лише джерелом інформації, а й потужним інструментом соціалізації, культурної інтеграції та формування масової свідомості.

Висновки. Масова культура в Україні 1960–1990-х років відігравала ключову роль у формуванні соціальних орієнтирів, культурної ідентичності та естетичних смаків населення. Кіно, музика та телебачення одночасно виконували інформаційну, виховну та розважальну функції, об'єднували різні соціальні групи, формували фан-культуру, моделі дозвілля та публічної ідентифікації.

Основними тенденціями розвитку масової культури цього періоду були: поширення українського кіно та музики як носіїв моральних і культурних цінностей; розширення жанрової палітри телебачення, включно з дитячими та юнацькими програмами, науково-популярними та спортивними трансляціями; формування зірок масової

культури як соціальних та естетичних орієнтирів (Литвиненко, 2012).

Паралельно зарубіжна масова культура, особливо в США та Західній Європі, активно впливала на українську аудиторію через кіно, популярну музику та телепрограми. Поява голлівудських фільмів, музичних шоу, фестивалів та міжнародних конкурсів (як-от Eurovision) сприяла формуванню глобальних культурних трендів, феномену фан-культури та популяризації споживацьких стандартів. Це створювало нові моделі поведінки, естетичні орієнтири та соціальні практики, які українська аудиторія адаптувала до власного культурного контексту.

Отже, масова культура другої половини ХХ століття стала потужним інструментом соціалізації та культурної інтеграції як в Україні, так і в світі, визначаючи світогляд, цінності та поведінкові орієнтири глядачів, а також сприяла формуванню глобальної культурної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hoffman V. Mass Media and Cultural Influence in the 1960–1980s. New York: Cultural Studies Press, 1985. 248 p.
2. Mills J. Music, Television, and Cultural Identity. London: Routledge, 1990. 312 p.
3. Петров П. Телебачення і соціальні зміни у другій половині ХХ століття. Київ: Інститут соціології, 2002. 276 с.
4. Smith R. Culture and Counterculture: Music, Media, and Identity in the 1960s–1970s. London: Routledge, 2015.
5. Пітякова Т. Масова культура: втрата чи переосмислення традиції. Українознавство. 2008. № 3. С. 132–137.
6. Лютий Т. 100 років української масової та популярної культури: стратегії ідентифікації. Українська культура. 2013. № 11. С. 10–15.
7. Ткаченко Н. О. Масова культура в Україні: тенденції та закономірності розвитку: дис. ... канд. культ. наук. Київ, 2013.
8. Жданов О. І. Історія українського кіно ХХ століття. Київ: Видавництво КНУ, 2012. 256 с.
9. Радацький С. Глобалізація масової культури і вплив Голлівуду. Київ: Кіно і час, 2018. 144 с.
10. Голуб І. Кінематограф та ідеологія у радянській Україні. Київ, 2010. 198 с.
11. Литвиненко А. І. Становлення українського телебачення: навч. посібник. Київ: Навчально-науковий інститут журналістики, 2023. 153 с.

REFERENCES

1. Hoffman V. (1985). Mass Media and Cultural Influence in the 1960–1980s. Cultural Studies Press, New York, 248 p.
2. Mills J. (1990). Music, Television, and Cultural Identity. Routledge, London, 312 p.
3. Petrov P. (2002). Telebachennia i sotsialni zminy u druii polovyni XX stolittia [Television and Social Changes in the Second Half of the 20th Century]. Instytut sotsiologii, Kyiv, 276 p. [in Ukrainian].
4. Smith R. (2015). Culture and Counterculture: Music, Media, and Identity in the 1960s–1970s. Routledge, London.
5. Pitiakova T. (2008). Masova kultura: vtrata chy pereosmyslennia tradytsii? [Mass Culture: Loss or Reinterpretation of Tradition?] Ukrainoznavstvo, 3, 132–137. [in Ukrainian].
6. Liutyi T. (2013). 100 rokiv ukrainskoi masovoi ta populiarnoi kultury: stratehii identyfikatsii [100 Years of Ukrainian Mass and Popular Culture: Strategies of Identification]. Ukrainska kultura, 11, 10–15. [in Ukrainian].
7. Tkachenko N. O. (2013). Masova kultura v Ukraini: tendentsii ta zakonornosti rozvytku [Mass Culture in Ukraine: Trends and Patterns of Development]. PhD diss., Kyiv. [in Ukrainian].
8. Zhdanov O. I. (2012). Istoriia ukrainskoho kino XX stolittia [History of Ukrainian Cinema in the 20th Century]. Vydavnytstvo KNU, Kyiv, 256 p. [in Ukrainian].
9. Radatskyi S. (2018). Hlobalizatsiia masovoi kultury i vplyv Hollywoodu [Globalization of Mass Culture and the Influence of Hollywood]. Kino i chas, Kyiv, 144 p. [in Ukrainian].
10. Holub I. (2010). Kinematohraf ta ideolohiia u radianskii Ukraini [Cinema and Ideology in Soviet Ukraine]. Kyiv, 198 p. [in Ukrainian].
11. Lytvynenko A. I. (2023). Stanovlennia ukrainskoho telebachennia [Formation of Ukrainian Television]. Navchalno-naukovyi instytut zhurnalistyky, Kyiv, 153 p. [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025